

Sorø Museumsforening

Nyhedsbrev, september 2023

Til medlemmer af Sorø Museumsforening

Havehistorisk forening, som passer Apotekerhaven bag Sorø Museum ud til Munkevænget efterlyser interesserede, som har lyst til at hjælpe med havearbejdet.

Man kan henvende sig til Kirsten Sternberg telefon 40 54 13 07.

Tirsdag den 7. november 2023 kl. 19.00

En fantastisk og ukendt historie om Ludvig Holberg
Holberg gjorde en af sine bønder til mangemillionær
ved leder af Lokalarkivet i Dianalund Jørgen Mogensen

Man skulle ikke tro det. Men to personer på Lokalarkivet i Dianalund har afdækket en hidtil ukendt historie om Ludvig Holberg. Berit Henriksen og Jens Jørgen Christensen undersøgte historien bag et ældgammelt legat i Tersløse sogn, Det schouske Legat.

Herunder fandt de en bonde, der levede i 1700-tallet. Igennem et par måneders intensive arkivstudier fandt de legatets underlige historie og afdækkede samtidig hvordan Ludvig Holberg gjorde en af sine bønder i Tersløse til mangemillionær. Denne mangemillionær gav en skærv til Sorø sogns fattige, men endnu flere penge til Tersløses fattige. Samtidig gav hans kone Tersløse en skole.

Denne fantastiske historie om Ludvig Holberg og en af hans bønder – der indtil nu har været aldeles ukendt – fortæller leder af Lokalarkivet i Dianalund og medlem af Sorø Museumsforening, Jørgen Mogensen, om den 7. november.

Entré for ikke-medlemmer 75 kr. Der serveres kaffe. Brød kan købes for 20 kr.

FOREDRAG PÅ SORØ MUSEUM

Tirsdag den 21. november 2023 kl. 19.00

Da mange gik forgæves i april måned, gentages foredraget

Vikinger og Hvider i Vestsjælland – forbindelser til Slesvig

ved arkæolog og kulturhistorisk konsulent Lisbeth Pedersen

Lisbeth Pedersen vinkler to perioder af Kalundborgegnens historie til landsdelen Slesvig, der indtager en ganske særlig rolle i Danmarkshistorien. Først forfølger hun bemærkelsesværdige relationer mellem vikingetidens stormandsæde ved Tissø og Nordeuropas største handelsby, Hedeby ved Slesvig.

Med helikopterblik udreder hun derpå med såvel små og sære episoder som store magtkampe, tilsat lidt dyneløfterier og skandaler, Kalundborg-Hvidernes specielle forbindelser til hertugdømmet Slesvig i 1200-årene. Og så har historien den særlige krølle, at de fleste af aktørerne ligger begravet i Sorø Klosterkirke.

Oprindeligt præsenterede Lisbeth Pedersen foredraget som en særopgave for Grænseforeningerne i Vestsjælland og Sydslesvigsk Forening.

Det blev et ganske særligt udviklingsarbejde at sætte lokaliteter, hvor jeg som arkæolog og tidligere museumsleder af Kalundborg Museum både har gravet og gransket skriftlige kilder, ind i sammenhænge, der ser Vestsjællands historie ud fra nye synsvinkler. Det passer som fod i hose til mit nuværende arbejde som kulturhistorisk specialkonsulent, oplyser Lisbeth Pedersen.

Lisbeth Pedersen introducerer vikingetidens stormandsæde ved vestbredden af mytologiske Tissø for studerende fra Københavns Universitet. Anders Fischer foto 2011.

Entré for ikke-medlemmer 75 kr. Der serveres kaffe. Brød kan købes for 20 kr.

SORØ MUSEUM

Oktober-december 2023

FRA SORØ MUSEUM	DET SKER	PROGRAMPUNKTER EFTERÅR 2023
03-10-2023	17.00-18.00	Slow looking i Ingemanns Mindestue
05-10-2023	19.00-21.00	Foredrag arrangeret af Havehistorisk Forening i Sorø: Den medicinske Flora v/ Jens Soelberg
18-10-2023	11.00-13.00	Græskarskæring på Sorø's Grønne Scene. Et samarbejde mellem Sorø Bibliotek, Sorø Kunstmuseum og Sorø Museum
19-10-2023	14.00-15.00	Klunketidsbyvandring
27-10-2023	16.00-21.00	Halloween på det mørke museum
07-11-2023	19.00-21.00	Foredrag v/museumsforeningen
21-11-2023	19.00-21.00	Foredrag v/museumsforeningen
27-11-2023	19.00-21.00	Foredrag v/ museumsforeningen
01-12-2023	15.00-19.00	Julemarked på Sorø Museum
02-12-2023	10.00-14.00	Julemarked på Sorø Museum

Følg med på: vestmuseum.dk/det-sker/ som løbende opdateres

FOREDRAG PÅ SORØ MUSEUM

Mandag den 27. november 2023 kl. 19.00

Våben i Vestsjælland

ved museumsinspektør Trine Borake, Museum Vestsjælland, Arkæologi

Museumsinspektør Trine Borake vil fortælle om sit nye forskningsprojekt, der omhandler våben på Vestsjælland.

Fund fra våbengrave og offerfund har i høj grad tegnet vores billede af det første årtusinde. Men der findes også våbendele i de mange detektorfund, der har set dagens lys i de seneste årtier. Hvad er det for nogle, hvor finder vi dem og hvad betyder de for vores opfattelse af samfundsorganisationen i det første årtusinde? Det vil hun fortælle om i foredraget.

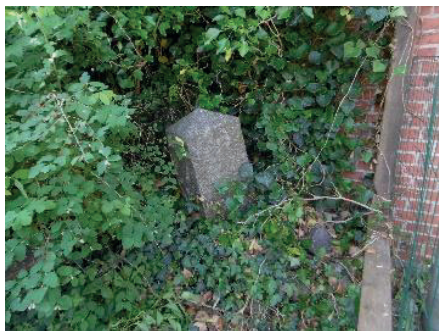
SVM1321X135

Foto: Museum Vestsjælland. Del af forgyldt sværdfæstegreb.

Entré for ikke-medlemmer 75 kr. Der serveres kaffe. Brød kan købes for 20 kr.

Da 77 km stenen blev flyttet tilbage til Slagelsevej

I mange år har der stået/ligget en 77 km sten i apotekerhaven ved Sorø Museum. Den var nærmest gemt væk i buskadset i et hjørne ud mod Munkevænget. Det vides ikke hvornår den blev deponeret på museet, men nu sker der noget. Efter aftale med Sorø Museum og vejingeniør René Nielsen, Sorø Kommune, blev

stenen den 28. juni 2023 ved hjælp af entreprenør Kaj Andersen & sønner transporteret tilbage til Slagelsevej, i svinget ved Bredholms Huse. Det var her stenen stod indtil den blev fjernet. Lige ud for stenen står der i rabatten en moderne vejafmærkning, en hvid kantpæl, hvor der står 77 km. Det er 77 km fra Rådhuspladsen i København, hvor nulpunktet ligger i form af en 0 km sten, meget lig den der står på Sorø Torv. Stenen på Rådhuspladsen er udgangspunktet for vejafstanden mellem København og Korsør.

Da Danmark indførte metersystemet i 1907 med ikrafttræden i 1912 skulle alle milepælene skiftes ud med kilometersten. I Sorø Kommune er næsten alle de gamle milepæle langs den gamle hovedlandevej, endnu på deres oprindelige pladser. Kun en milepæl mangler nemlig $9\frac{1}{4}$, den måtte vige pladsen for 70 km stenen.

På Sorø Torv står der også en 0 km sten, den fortæller hvor langt der er til de nærmeste større byer.

Men på gårdspladsen til Sorø Museum kan man stadig se en km sten, nemlig 76 km stenen der oprindeligt stod i nærheden af Enighedsvejs udmundning i Slagelsevej. På hver side af 76 km stenen står der en "loppetsten", her er det en 4 og en 6, altså 400m og 600m. Dens slags sten blev anbragt for hver 200 m ind imellem km stene. De hvide kantpæle af plastic står normalt med 100 m's afstand, lidt tættere i større vej-sving.

Til venstre ses 0 km stenen på Sorø Torv. På et tidspunkt blev denne sten flyttet, men på stedet blev lagt en ny 0 km sten som ses herunder.

Til højre 70 km stenen der står ved Ringstedvej.

Stenene er tegnet af arkitekt P.V. Jensen-Klint (1853-1930), måske bedre kendt som arkitekten bag opførelsen af Grundtvigskirken.

Sorø Den 30. juni 2023 Vibeke Beltoft

Murermester Laurids Rasmussen byggede præsteboligen i Munke Bjergby

Lokalhistorie ved Niels G. Sørensen

Den 1. juli i år flyttede sognepræst Tobias Kjærulf med sin hustru og lille søn ind i præsteboligen i Munke Bjergby. Tobias afløste sognepræst Kirsten Fogsgaard, der gik på pension. Tobias er nu sognepræst i Munke Bjergby, Kirke Flinterup, Stenlille og Stenmagle sogne sammen med sognepræst Karsten Lundbeck Garne, der bor i Stenmagle præstegård.

Inden Tobias ankom, var der foretaget en gennemgribende reovering og en delvis ændring af præsteboligen. Væsentligt er det, at konfirmandstuen blev nedlagt og inddraget dels til præstens private beboelse og dels til mødelokale ved præstens kontor. Munke Bjergbys sognebørn og konfirmander skal fremover benytte den velindrettede sognegård, der ligger ved siden af Stenlille Kirke.

Præsteboligen fra 1910

Den store hvidkalkede stuelænge med det røde tegltag, som nu er istandsat, blev opført i 1910 af murermester Laurids Rasmussen, Vedde. Han var dengang 37 år, men havde allerede stor erfaring. Murer Rasmussen stod også for nedrivningen af det gamle stuehus af bindingsværk.

Bygherre var sognepræst Oscar Friis. Præsteboligen ligger på »Bjerget« øst for kirkegård og kirken, der skriver sin historie tilbage til 1140. Nord for boligen finder man en stor have med både gamle og nye træer og planter. Da boligen blev bygget var der tre længer, som blev fjernet i 1961. Præstegårdsjorden ligger nord og øst for præstegården.

Født på Fyn

Hvem var murermester Rasmussen? Laurids Rasmussen (1873-1961) var født i Nørre Søby på Fyn i 1873 og kom til Vedde, hvor hans far og farfar var født og opvokset. At Laurids var fynbo har følgende forklaring.

Hans far Rasmus Nielsen blev født i 1842 som søn af husmand i Vedde Niels Olsen (1812-1900), der boede på nuværende adresse Vedde Byvej 20.

Efter tiden som vogterdreng og vinter-skolegang i Brandstrup Skole kom Rasmus i smedelære, men var noget svagelig af kirtelsyge og lå i flere måneder på det dengang nye Sorø Sygehus.

Så fik han plads på Kammergave og var derefter brødkusk i Tersløse. Rasmus blev

Murermester Laurids Rasmussens hus fra omkring 1920 på hjørnet af Vinkelvej og Vedde Byvej – til venstre murermesterens første bolig fra 1902, der blev slagtermesterbolig med butik.

klar over sine manglende skolekundskaber og besøgte Anton Niensens aftenskole i Munke Bjergby Skole.

En mindsten står ud for den tidligere hovedskole og senere børnehave og fortæller om Anton Nielsen (1827-1897), som var lærer og forfatter.

Rasmus flytter til Vejlbj

Anton Nielsen havde en ven, som var kapellan i Stenmagle og Stenlille sogne i årene 1858 til 1863. Hjelpepræst – kunne vi kalde ham – hos pastor Francke. Det var pastor Johannes Clausen (1832-1908), der kunne fylde kirkerne – mens Francke selv var passiv – dog efter sigende ikke hvad kortspil angår.

Johannes Clausens far var sogneprest i Vejlbj lidt øst for Middelfart, og Johan-

nes tog i 1863 hjem for at hjælpe sin far i embedet.

Feltpræst blev Johannes også – det var i krigsåret 1864.

Anton Nielsen fik arrangeret, at Rasmus – nu 21 år – kunne rejse med til Vejlbj præstegård, hvor han fik bolig og passede kirkens bøger og papirer. Samtidig uddannede han sig videre i de elementære skolefag.

Da den meget populære pastor Vilhelm Birkedal i Ryslinge Sogn øst for Ringeblev afsat, fik Johannes Clausen hans embede og kom i øvrigt senere til Slagelse og Vonsild.

Rasmus blev på Fyn

Til den afsatte pastor Birkedal byggede en frimenighed i 1866 »Nazarethkirken«

Murermester Laurids Rasmussen og hustru Mathilde fotograferet i 1920'erne i lysthuset i haven i Vedde. Op ad lysthuset voksende humleplanter. Deres tre børn står bagved. Fra venstre Ejnar, derefter Inger og Gunnar.

i Ryslinge, Danmarks første valgmenighedskirke. Frimenigheden blev fra 1868 en valgmenighed. Der blev god brug for kirken – altid var den fyldt og senere endogså med endnu en frimenighed.

Rasmus blev kusk og bestyrer af de 6 tønder land, som hørte til valgmenighedens præstegård »Kirkely«. Han blev gift med Elisabeth, og de købte en jordlod i Nørre Søby og byggede. Her blev Laurids født. Jorden var imidlertid ukultiveret, så parret flyttede videre til Palleshave nordvest for Ringe, hvor Laurids voksede op og gik i friskole. To vintre gik han i Ringe på fortsættelsesskole, kom derefter i murerlære og arbejdede som svend mange steder i Danmark.

Laurids var elev på Ollerup Højskoles

håndværkerafdeling, arbejdede i længere tid i Askov og Randers, var soldat i Odense og blev så i 1902 gift med Mathilde i Randers.

Laurids og Mathilde flytter til Vedde Parret flyttede til Vedde, hvor Laurids levede i knap 60 år i to selvbyggede huse på hver sit hjørne af Vinkelvej og Vedde Byvej. Først i huset mod øst, der senere blev slagtermesterbolig med slagteri og butik. Laurids' farbror Niels Jørgen Nielsen var smedemester i Vedde, og familien Rasmussen fik et godt venskab med smedefamilien, som boede tæt ved. Smeden havde nok fortalt sin nevø Laurids, at der nu blev nok at gøre i Vedde, fordi der ville blive brug for flere boliger i landsbyen, som skulle være endestation for den nye Sorø-Vedde bane. Den åbnede i 1903, og i 1901 var Høng-Tølløse banen åbnat.

Laurids byggede stuehuse og 19 beboelseshuse i Vedde lige efter, at jernbanen kom til byen. Han opførte Vedde Forsamlingshus og Vedde Brugsforening. Der blev også opgaver længere væk – han var som murer med til at bygge det 34 meter høje nu fredede Keldsnor Fyr på Langeland i 1904. Han deltog i byens og sognets fælles liv. Han var medlem af menighedsrådet, mangeårig revisor i Vedde Brugsforening og brandfoged. Mathilde og Laurids fik en datter Inger og to sønner Gunnar og Ejnar.

Håndværkerne fotograferet ved den næsten færdige Munke Bjergby Præstegård i 1910. Bemærk den gamle vandpost af træ til højre i billedet.

Ejnar blev murermester i Sorø. Han byggede bl.a. murermestervillaerne på Molbechs Allé 14 og 19 og også Hauchsvej 15, hvor han boede med sin hustru Erna til sin død i 1976.

6 præster

Man kan i dag stadig nyde præsteboligen, som står solidt på sine fødder af store tilhugne kampesten og passes og plejes af de lokale menighedsråd. I tidens løb ombygget, renoveret og moderniseret. Her er der læst, tænkt, diskuteret og skrevet. Sørget og trøstet. Undervist, opdraget, sunget, festet, fejret og takket. Og holdt utallige møder og foredragsaftener.. Her levede præstefamilierne Friis, Harboe, Busch og Glahn samt Fogsgaard. Nu har familien Kjærulf taget over.

I 1904 byggede Laurids Rasmussen ny bolig til sin farbror smedemester Niels Jørgen Nielsen, Vedde. Huset er fotograferet i 1926.

Den nye præstegård. Billede taget fra hjemmesiden: <https://www.defirekirker.dk/nyhed/munke-bjergby-praestegaard>

Firmamedlemskaber af Sorø Museumsforening

Et ordinært medlemskab, som dækker en husstand (2 personer) koster 200 kr. årligt, mens et firmamedlemskab kan tegnes for 500 kr. årligt. Firmanavnene bringes på vores hjemmeside og nævnes i nyhedsbrevet. Vi tilbyder at etablere et link fra vores hjemmeside til firmaets hjemmeside. Bestyrelsen takker nedenstående firmaer for deres interesse, støtte og økonomiske hjælp.

Niels G. Sørensen

ALTAN.DK

SORØ VVS ApS

DANISHHIFI.DK

ARKIPLUS A/S

SORØ APOTEK

NORDEA, Sorø

THIELE, Sorø

PETER DUE BOLIG

EL-SALG SORØ

AIS SPROG APS

COMWELL SORØ

DANIEL ANDERSEN WEBSITES ApS

SORØ AKADEMIS SKOLE

ELEKTROGÅRDEN SORØ APS

NYRUP INSTALLATION A/S

MULTILINE A/S, Sorø afd.

STIFTELSEN SORØ AKADEMI

DANSKE BANK, Sorø

LEMANN GRAFISK, Stenlille

Museumsforeningens bankkonto: Reg. nr. 1551 konto nr. 10003563

Find informationerne her:

Museum Vestsjælland: www.vestmuseum.dk

Sammenslutningen af Museumsforeninger i Danmark: www.sammus.dk

Sorø Museumsforening: www.sormusfor.dk

Sorø Museumsforenings bestyrelse:

Niels G. Sørensen, formand

Birgit Bangsgaard Madsen, næstformand

Niels Karup, kasserer

Flemming Hansen, sekretær

Henning Vincenz Fischer, webmaster

Alan Tomlinson, foredrag

Henning Bussenius-Larsen

Adresser, telefon, e-mail:
se www.sormusfor.dk

Sorø Museumsforening

*Nyhedsbrevet er trykt hos www.lemann.dk
Ansvarlig for nyhedsbrevet er Niels G. Sørensen*